

Список використаних джерел:

1. Гражданское право Украины : [учебник для вузов системы МВД Украины] : в 2-х частях / А. Пушкин, В. Самойленко, Р. Шишка и др. ; под ред. А. Пушкина, В. Самойленко. – Часть I. – Х. : Ун-т внутр. дел ; Основа, 1996. – 440 с.
2. Петров Є. Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право; цивільний процес; сімейне право та міжнародне приватне право» / Є. Петров ; Нац. ун-т внутрішніх справ. – Х., 2003. – 20 с.
3. Шиверский А. Защита информации : проблемы теории и практики / А. Шиверский. – М. : Юристъ, 1996. – 112 с.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
5. Правила адвокатської етики : затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vkdk.org/pravil-advokatskoji-etiki>.
6. Національна асоціація адвокатів України. Зразок договору про надання правової допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/zrazky/zrazok-dogovir-pro-nadannya-pravovoi-dopomogy-advokatske-obyednannya.pdf>.
7. Адвокатская тайна / под общ. ред. В. Буробина. – М. : Статут, 2006. – 255 с.
8. Сівак Т., Мартиновський Р., Стьопін О. Адвокатське дос'є : методичні рекомендації для адвокатів щодо здійснення захисту, гарантованого державою /Т. Сівак, Р. Мартиновський, О. Стьопін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ulaf.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/MP_advocatske_dosie_-3.pdf.

УДК 342.95 (477)

НЕВЗОРОВ О.Б.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ ПРОКУРОРІВ

У статті сформовано адміністративні права й обов'язки прокурора. Розкрито поняття прав і обов'язків прокурора як закріпленої нормативно-правовими актами міри поведінки прокурора щодо здійснення ним адміністративної діяльності під час виконання покладених на нього державою та суспільством завдань і функцій.

Ключові слова: права та обов'язки, адміністративні права, адміністративні обов'язки, зміст, поняття, прокуратура.

В статье сформулированы административные права и обязанности прокурора. Раскрыто понятие прав и обязанностей прокурора как закрепленной нормативно-правовыми актами меры его поведения в осуществлении деятельности при выполнении прокурором возложенных на него государством и обществом задач и функций.

Ключевые слова: права и обязанности, административные права, административные обязанности, содержание, понятие, прокуратура.

This article formed the administrative rights and duties of the public prosecutor. Opened the concept of rights and responsibilities of the prosecutor – this is fixed by regulations measure the behavior of the public prosecutor for the implementation of its activities, in carrying out the tasks and functions assigned to the state in administrative legal relations.

Key words: rights and obligations, administrative law, administrative duties, content, of concept, prosecutor's office.

Вступ. Сьогодні Україна перебуває на межі значних політичних і соціальних змін, які вплинуть як на державу, так і на відповідні її органи. Прокуратури в цьому процесі реформації посідають одне із провідних місць, тому актуальним є точне розмежування та визначення її адміністративних прав і обов'язків під час виконання завдань і функцій, покладених державою та суспільством.

Тривалий процес інтеграції вимагає значних законодавчих змін і перетворень, застосування міжнародного досвіду у всіх сферах суспільних відносин, сприяє узгодженню нашого законодавства зі стандартами розвинутих європейських країн. Ухвалення нового Закону України «Про прокуратуру» позитивно позначилось на ролі прокурора в правовідносинах із державою, фізичними та юридичними особами. Зазначені зміни безпосередньо стосуються адміністративно-правового статусу прокурора, де значно було посилено його незалежність. Але цим Законом не вирішено всіх проблем регулювання адміністративних правовідносин, які виникають за участі органів прокуратури та громадян, тому необхідне вдосконалення положень законодавства у сфері адміністративних прав і обов'язків прокурорів.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі положень теорії адміністративного права, чинного законодавства сформулювати адміністративні права й обов'язки прокурорів.

Результати дослідження. Дослідженню нашої проблеми щодо з'ясування адміністративних прав і обов'язків прокурорів присвятили роботи такі вчені-адміністративісти: В. Авер'янов, М. Івчук, О. Карманюк, Т. Коломоєць, С. Марченкова, П. Рабінович, Р. Сидоренко, Ю. Старілов, Г. Ткач та інші, які розкрили положення щодо адміністративно-правового статусу прокурора, його компетенції та повноважень під час виконання ним відповідних дій. Проте безпосередньо аналізованої нами проблематики вони не торкалися, зосереджуючи свою увагу на більш загальних або спеціальних суспільних відносинах.

Дослідження адміністративних повноважень прокурора допоможе нам розкрити провідний зміст адміністративно-правового статусу досліджуваного суб'єкта правовідносин, виявити його роль у відносинах між органами державної влади, фізичними та юридичними особами.

У своєму дослідженні В. Авер'янов зазначає, що кожний окремий орган виконавчої влади виконує діяльність, яка характеризується чітко визначеною державою спрямованістю, цілями, завданнями та функціями, певним обсягом компетенції [3]. Обсяг компетенції є нічим іншим як сукупністю прав і обов'язків, які виникають у зв'язку з реалізацією поставлених до виконання завдань і функцій тим чи іншим органом влади, у нашому дослідженні – прокуратурою України. Компетенція є віднесенням прав і обов'язків до складників правового статусу.

Свій погляд на адміністративні повноваження прокуратури України Р. Сидоренко визначив як сукупність прав і обов'язків прокурора, які встановлені та гарантовані Конституцією та законами України, наділені особливим правовим змістом, реалізація яких впливає на поведінку та діяльність громадян, функціонування органів державної влади і посадових осіб, що здійснюються з метою досягнення інтересів як окремих осіб, так і держави загалом, і здійснення яких забезпечено правовими гарантіями їх реалізації [10].

Г. Ткач владні повноваження прокурора відносить до однієї зі специфічних ознак, завдяки якій інститут прокуратури, прокурор набуває особливого правового статусу у сфері професійної діяльності. Наявність і реалізація владних повноважень вказує на реальну здатність прокуратури забезпечити поведінку іншої сторони в необхідних межах [13].

Відповідно до вищезазначеного та поставленої мети дослідження, на початку розгляду проблеми визначення та характеристики адміністративних прав і обов'язків прокурора, передусім, необхідно з'ясувати визначення даних досліджуваних категорій, а саме: «права» й «обов'язки».

Під час з'ясування поняття «права» визначили, що деякі філософи минулого ототожнювали його з дефініціями «вольності» та «привілеї». Це пояснюється тим, що в основі будь-яких прав перебувають певні можливості, привілеї щодо інших суб'єктів. Проте в сучасній доктрині зміст поняття «права» суттєво розширився. У науковій літературі зазначається, що права людини – це певні її можливості, які необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку в конкретних історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку суспільства і забезпечені обов'язками інших суб'єктів [9].

Для більш детального аналізу даного поняття необхідно розглянути етимологію категорії «право», яка розкривається через такі її значення: 1) законодавство, здійснювана державою форма законодавства, залежна від соціального устрою країни; 2) система встановлених або санкціо-

нованих державою загальнообов'язкових правил (норм) поведінки, що виражають волю панівного класу (в експлуататорському суспільстві) або всього народу (у соціалістичному суспільстві); 3) обумовлена певними обставинами підстава, здатність, можливість робити, чинити що-небудь, користуватися чим-небудь; 4) наука, що займається юриспруденцією; правознавство; суд [11].

У контексті зазначеного поняття «права» прокурора необхідно вживати в значенні – надання посадовій особі законодавчих можливостей діяти відповідно до законодавства та покладених на нею службових обов'язків.

Наступним об'єктом нашого дослідження стає «обов'язок». Тому необхідно визначити поняття та зміст даної дефініції. В енциклопедичному розумінні термін «обов'язок» визначається як одна з основних категорій етики, що виражає моральні вимоги, які для особи, класу, соціальної групи в конкретних соціальних умовах є внутрішньо прийнятними моральними зобов'язаннями [2]. Тому варто розуміти обов'язок у поєднанні з моральними й етичними проявами людини під час відносин, що виникають у суспільстві.

В юридичній літературі звертається увага на поняття «юридичний обов'язок», який дещо по-іншому розуміється щодо обов'язку як категорії етики, а саме: складова і невід'ємна частина правовідносин, закріплена нормою права. Юридичний обов'язок відображає передбачену законом міру належної поведінки суб'єктів права (громадян, службових осіб, юридичних осіб), вимагає від них виконання встановлених законом дій. Через юридичний обов'язок здійснюються суб'єктивні права учасників правовідносин [14].

У контексті вищезазначеного О. Карманюк зауважує, що будь-який обов'язок стає юридичним, коли відповідна поведінка вимагається від певних суб'єктів. Це зафіксовано в законодавстві держави, до того ж реалізація такого обов'язку забезпечується державним примусом [5]. Характерними ознаками юридичного обов'язку є такі: він породжується нормами права, а не за побажанням владної особи; однаковий для всіх, залежно від статусу особи, що його виконує; недотримання обов'язків призводить до низки правових наслідків, які виражаються у формі юридичної відповідальності.

У нашому розумінні поняття «обов'язок» розглядається як низка вимог, закріплених нормами права, які покладені на особу під час виконання нею відповідних функцій.

Згідно зі ст. 19 Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1697–VII «Про прокуратуру», визначено такі загальні права й обов'язки, які покладено на прокурора:

1. Прокурор має право брати участь у прокурорському самоврядуванні для вирішення питань внутрішньої діяльності прокуратури встановленим законом порядком. Прокурори мають право бути членами професійних спілок, утворювати громадські організації та брати в них участь для захисту своїх прав та інтересів, підвищення свого професійного рівня.

2. Прокурор зобов'язаний вдосконалювати свій професійний рівень і із цією метою підвищувати кваліфікацію. Прокурор періодично проходить підготовку в Національній академії прокуратури України, що має включати вивчення правил прокурорської етики.

3. Прокурор зобов'язаний неухильно додержуватися присяги прокурора. За порушення присяги прокурор несе відповідальність, передбачену законом.

4. Прокурор зобов'язаний: 1) виявляти повагу до осіб під час здійснення своїх повноважень; 2) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом; 3) діяти лише на підставі, у межах і в спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; 4) додержуватися правил прокурорської етики, зокрема, не допускати поведінки, яка дискредитує його як представника прокуратури та може зашкодити авторитету прокуратури.

5. Прокурор зобов'язаний щорічно проходити таємну перевірку доброчесності. Таємну перевірку доброчесності прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних і місцевих прокуратур проводять підрозділи внутрішньої безпеки затвердженим Генеральним прокурором України порядком [8].

Прокуратура України, як і будь-які інші органи державної влади, вступає в правовідносини з метою реалізації своїх прав і обов'язків. Права й обов'язки суб'єкта правовідносин становлять компетенцію відповідного органу публічної влади. З погляду державного управління, компетенція розглядається як сукупність предметів відання та повноважень (прав і обов'язків), які надаються суб'єкту управління (органу або посадовій особі) для виконання відповідних завдань і функцій і визначають його місце в апараті державного управління. Компетенція державно-владним шляхом встановлює обсяг і зміст діяльності суб'єкта державного управління з одночасним розмежуванням його функцій і функцій інших суб'єктів як по вертикалі, так і по горизонталі управлінської системи; як встановлена нормами Конституції та законів України сукупність прав,

обов'язків і предметів відання органів виконавчої влади та їх посадових, службових осіб, які забезпечують здійснення функцій і завдань виконавчої влади [6].

Як зазначає Ю. Старилів, державний службовець, як і будь-який суб'єкт права, має конституційно встановлені права. Однак з погляду державно-службової діяльності, найважливішим її аспектом вивчення є службові права, реалізація яких і дозволяє говорити про функціонування державної служби. Службові права прямо пов'язані з виконанням посадових обов'язків [12].

С. Марченкова, досліджуючи один з елементів змісту адміністративних правовідносин за участю прокуратури – обов'язки прокурора, визначає їх як певний обсяг роботи, сукупність прав, межі відповідальності, що визначаються в правовому полі для відповідного звання, посади, а також вид і міру необхідної поведінки, яка встановлена законом [7]. Права прокурора можна визначити як міру можливої та дозволеної поведінки прокурора в межах своїх повноважень, виражену в конкретних правоправних діях.

Варто погодитися із зауваженням Т. Коломоєць, яка зазначає, що попри значну кількість адміністративно-правових відносин, що відбуваються за принципом «влада підпорядкування», тут також кожна зі сторін має свої права й обов'язки [1]. Юридичний обов'язок іншого суб'єкта адміністративних правовідносин, що виникають у діяльності органів прокуратури, можна охарактеризувати як міру належної або обов'язкової поведінки цього учасника, яка обумовлюється законним наказом або іншим владним розпорядженням органів прокуратури або прокурора відповідного рівня. Суб'єктивне право іншого учасника цих правовідносин – це визначена нормами адміністративного або іншого законодавства міра дозволеної або незабороненої поведінки, або дії, які обумовлюють необхідність виконання свого посадового обов'язку прокуратурою України.

Так, С. Марченкова пропонує досить широку систему обов'язків прокурора, до яких відносить: 1) контроль за виконанням управлінських заходів Генерального прокурора України та прокурора області, їхніх доручень; додержання вимог наказів та інших документів; виконання контрольних завдань і доручень прокуратур вищого рівня; своєчасність розгляду документів прокурорського реагування; 2) координування діяльності правоохоронних органів із боротьби зі злочинністю; 3) організацію роботи з питань первинного обліку, ведення статистичної звітності; 4) організацію та координування діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з корупцією; 5) організацію роботи з розгляду й вирішення звернень і особистого прийому громадян у прокуратурі; 6) організацію роботи в галузі міжнародного співробітництва та правової допомоги; 7) забезпечення охорони праці працівників прокуратури району, додержання в прокуратурі району правил техніки безпеки та протипожежних правил, забезпечення виконавчої та трудової дисципліни оперативними та технічними працівниками прокуратури району, керування роботою підрозділу з обліку та доставки документів тощо [7].

М. Івчук у своєму дисертаційному дослідженні пропонує закріпити на законодавчому рівні такі повноваження органів прокуратури: 1) нагляд за відповідністю Конституції та законам України правових актів і дій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; 2) нагляд за додержанням законів органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство; 3) підтримання державного обвинувачення в суді і захист в суді майнових та інших інтересів держави, а також нагляд за відповідністю судових актів Конституції та закону; 4) нагляд за додержанням законів у місцях виконання кримінального покарання, а також застосування [4].

Отже, відповідно до вищезазначеного, виникає нагальна потреба у формулюванні змісту понять «адміністративні права прокурора» й «адміністративні обов'язки прокурора», які відіграють важливу роль і необхідні для проведення подальшого дослідження.

Адміністративні права прокурора – це закріплена в адміністративному законодавстві міра поведінки, дозволена прокурору, яка наділяє його можливістю виконувати державно-владні повноваження та вступати в адміністративні правовідносини як з органами держави, так і з фізичними та юридичними особами.

Адміністративні обов'язки прокурора – це зобов'язання, закріплені у відповідних нормативно-правових актах, які виникають під час адміністративних правовідносин прокурора з державою, фізичними та юридичними особами.

Аналіз наукових досліджень учених-адміністративістів і національного законодавства, що регулює діяльність органів прокуратури, дозволив скласти вичерпний перелік адміністративних прав і обов'язків прокурора, а саме:

1) підтримання державного обвинувачення в судовому провадженні щодо кримінальних правопорушень;

2) представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа неспроможна самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники або органи, яким законом надано право захищати права, свободи й інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист;

3) витребувати за письмовим запитом, ознайомлюватися та безоплатно отримувати копії документів і матеріалів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних і комунальних підприємств, установ і організацій, органів Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, що перебувають у цих суб'єктів, визначеним законом порядком;

4) отримувати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних і комунальних підприємств, установ і організацій, органів Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування усні або письмові пояснення. Отримання пояснень від інших осіб можливе виключно за їхньою згодою;

5) наглядати за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

6) відвідувати місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи, в яких засуджені відбувають покарання, установи, де перебувають особи, щодо яких застосовані примусові заходи медичного або виховного характеру, та будь-які інші місця, до яких доставлено осіб із метою складення протоколу про адміністративне правопорушення чи в яких особи примусово тримаються згідно із судовим рішенням або рішенням адміністративного органу;

7) знайомитися з матеріалами, отримувати їх копії, перевіряти законність наказів, розпоряджень, інших актів відповідних органів і установ і в разі невідповідності законодавству вимагати від посадових чи службових осіб їх скасування й усунення порушень закону, до яких вони призвели, а також скасовувати незаконні акти індивідуальної дії;

8) вимагати від посадових чи службових осіб надання пояснень щодо допущених порушень, а також вимагати усунення порушень та причин і умов, що їм сприяли, притягнення винних до передбаченої законом відповідальності;

9) знайомитися з матеріалами виконавчого провадження щодо виконання судових рішень у кримінальних справах, робити з них виписки, знімати копії та установленим законом порядком оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця;

10) вимагати від керівників органів вищого рівня проведення перевірок підпорядкованих і підконтрольних органів та установ попереднього ув'язнення, виконання покарань, застосування заходів примусового характеру;

11) негайно звільнити особу, яка незаконно (за відсутності відповідного судового рішення, рішення адміністративного органу або іншого, передбаченого законом документа чи після закінчення передбаченого законом або таким рішенням строку) перебуває в місці тримання затриманих, попереднього ув'язнення, обмеження чи позбавлення волі, установі для виконання заходів примусового характеру [8].

Отже, з огляду на положення чинного законодавства про діяльність органів прокуратури та його детальний аналіз, адміністративні права й обов'язки прокурора не закріплені окремою статтею закону, а лише відображені частково, не мають своєї структури, чіткого формулювання та переліку. Вищезазначений нами перелік адміністративних прав і обов'язків прокурора потребує більш детального дослідження на державному рівні з метою вдосконалення та внесення змін до національного законодавства регулювання діяльності органів прокуратури України.

Висновки. Отже, адміністративні права й обов'язки прокурорів – це закріплена нормативно-правовими адміністративними актами адміністративна компетенція прокурорів щодо здійснення ними адміністративної та іншої діяльності під час виконання завдань і функцій, покладених на них державою та суспільством.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України : [підручник] / за заг. ред. Т. Коломоєць. – Київ : Істина, 2008. – 457 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : з дод., допов. та CD / уклад. і голов. ред. В. Бусел. – Київ : ВТФ «Перун», 2007. –1736 с.

3. Державне управління в Україні / за заг. ред. В. Авер'янова. – Київ, 1999. – 266 с.
4. Івчук М. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М. Івчук ; Держ. НДІ МВС України. – Київ, 2011. – 180 с.
5. Карманюк О. Реалізація юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок / О. Карманюк // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 62–65.
6. Малиновський В. Словник термінів і понять з державного управління / В. Малиновський. – Київ : Атіка, 2005. – 240 с.
7. Марченкова С. Обов'язки прокурора: адміністративно-правові аспекти / С. Марченко // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 596–602.
8. Про прокуратуру : Закон від 14 жовтня 2014 р. № 1697–VII // База даних «Законодавство України» Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 16.12.2016).
9. Рабінович П. Основні права людини : поняття, класифікації, тенденції / П. Рабінович // Український часопис прав людини. – 1995. – № 1. – С. 14–22.
10. Сидоренко Р. Адміністративні повноваження прокуратури України : поняття, зміст та сутність / Р. Сидоренко // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 674–680.
11. Словник української мови : в 11-ти т. / за ред. І. Білодіда та ін. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 7. – 741 с.
12. Старілов Ю. Служебное право : [учебник] / Ю. Старілов. – Москва : БЕК, 1996. – 693 с.
13. Ткач Г. Поняття владного повноваження / Г. Ткач // Вісник Львівськ. нац. ун-ту ім. Івана Франка. Серія «Юридична». – 2009. – Вип. 49. – С. 101–105.
14. Юридична енциклопедія : в 6-ти т. / за ред. Ю. Шемшученка та ін. – Київ : Укр. енцикл. ім. М. Бажана, 1998–2004. – Т. 6 : Т – Я. – 2004. – 768 с.